

Gildebrief

Ambacht van molenaar
staat op de Nationale Inventaris
Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

36e jaargang no. 2 juni 2017

COLOFON

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.300 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen.

Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM

Voorzitter
Erik Kopp
voorzitter@vrijwilligmolenaars.nl

Secretaris
Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp (NH) 06 - 4308 5173
secretaris@vrijwilligmolenaars.nl

Penningmeester
Karel Ouendag
penningmeester@vrijwilligmolenaars.nl

Afdelingscoördinator
Leen Lagerwerf
afdelingscoördinator@vrijwilligmolenaars.nl

Ledenadministratie

Willem Boender
ledenadministratie@vrijwilligmolenaars.nl

Vertrouwenspersonen

Ada Meurs
Van Middachtenmarke 33, 8016 GC Zwolle 06 - 1676 6741
Hub van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9, 5018 EA Tilburg 013 - 536 2100

Verzekering en boekhouding

Jan Wieffer
boekhouding@vrijwilligmolenaars.nl

Communicatiecoördinator

(Website en social media)
Jochem van Engelenhoven
communicatie@vrijwilligmolenaars.nl

Examencoördinator

Wilma Dondergoor
examencoördinator@vrijwilligmolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

Leo Tiggelman
bliksemafleidercontrole@vrijwilligmolenaars.nl

Gildeverzendingen

Hub van Erve
verzendingen@vrijwilligmolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop

Mark Ravesloot (De Hollandsche Molen)
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam 020 - 623 8703
DHM@molens.nl

Rekeningnummers

IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)
BIC TRIONL2U

Kon. Bibliotheek: ISSN 1381-9151

Verslag ALV

4

Draaiende molen:
wel of niet in de kap?

10

Oude tijden herleven

14

Onweersbuien

22

In dit nummer:

juni 2017

Verslag Algemene Ledenvergadering	4
Molenaarsdag 2017	10
Als je niet op tijd betaald...	11
Draaiende molen: wel of niet in de kap?	12
Bremer roeden	13
Oude tijden herleven	14
Het digitaal aflezen van het aantal enden per minuut	18
Zolderluiken	20
Onweersbuien	22
Van meel malen naar molen-engineering	24
De molenaar als onbetrouwbare schuinsmacheerder	26
Weerplaatje	27
Beperking van schade	28
Regioberichten/verenigingsnieuws	30

Redactie Gildebrief

Hoofredactie: Bas de Deugd
Namens bestuur: Tom Kreuning
Redactieadres: Dirk Karsstraat 42, 4143 AX Leerdam
Tel: 0345 - 630112
redactie@vrijwilligmolenaars.nl

Eindredactie: Mark Dwarswaard
Tekstredactie: Barend Zinkweg

Vormgeving
Studio De Bunschoter

Druk
Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **septembernummer** van 2017 moet in het bezit zijn van de redactie **voor 1 augustus 2017**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie.
Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligmolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de eindredacteur.

Wijziging persoonsgegevens

Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar de website www.vrijwilligmolenaars.nl vervolgens log je in met je lidnummer en je postcode (je lidnummer vind je op het adreswikkelt van deze Gildebrief). Ga dan naar "Mijn gegevens" en vul de nieuwe gegevens in. Hier kan je ook aangeven of je wel/niet de Gildebrief als papieren versie wilt ontvangen.

Nummer 2

Beste molenaars,

Vorig jaar ben ik gevraagd om de redactie van de Gildebrief te komen versterken.

Het argument wat hierbij werd gebruikt was, dat de Gildebrief maar vier keer jaar verschijnt en dat dan het werk dus niet zo groot is.

Dit argument klopt. Met onze nieuwe werkwijze en een goede tekstredacteur valt het werk wel mee. Alleen de tijd vliegt. Net bijgekomen van de vorige Gildebrief zijn we alweer bezig met de volgende.

Allereerst hartelijk dank voor jullie bijdrage aan het veiligheidshesje. Dit maakt het werk dan toch weer leuker.

Met de vakantie voor de deur doe ik een oproep voor de volgende Gildebrief. Wie

maakt er een leuke foto van een molenaar met toeristen, molenaar in vakantiestemming, molenaar in het buitenland. Het thema is Molenaar en vakantie.

In dit nummer is volgens ons weer genoeg te

lezen en te zien. We zijn blij met de kopij die jullie sturen. Blijf dit vooral doen.

*Veel leesplezier,
Bas de Deugd*

KAM, juni 2017

Op 1 april een Algemene Ledenvergadering (ALV) houden vraagt om een 1 april grap. De veiligheidshesjes bleken voorafgaand aan de ALV voor velen een "hebbedingetje". De reacties waren wisselend, nadat iedereen doorhad dat het Gilde deze hesjes niet collectief zal uitgeven. Ze varieerden van "zo, daar ben ik mooi inetrapt", tot "jammer, ik had zo'n hesje best willen hebben". Maar ook een reactie dat er met veiligheid geen grappen gemaakt moeten worden. Ach, zo gaat dat met een grap, de één waardeert deze, de andere vindt de grap niet leuk.

Ik kijk verder tevreden en met een glimlach terug op onze ALV die dit keer gecombineerd was met de viering van ons 45-jarig bestaan. Ik heb nog geen onvertogen woord gehoord of gelezen, behalve dan dat er te weinig zitplaatsen waren. Dank aan diegenen die hebben meegewerkt aan de organisatie rondom de viering op die middag. De belangstelling voor de ALV en de viering in het Nederlands Openluchtmuseum overtrof mijn verwachting. Ik had deze naar aanleiding van vorig jaar flink naar beneden bijgesteld. Overigens zijn drie ALV's van verschillende

molenverenigingen in twee weken tijd ook voor mij wel de limiet. Op 18 maart hield de vereniging De Hollandsche Molen haar ALV en op 31 maart (de dag voor die van ons) was ik in Friesland op uitnodiging van het Gild Fryske Mounders.

Binnen ons bestuur hebben we een wisseling van de wacht gehad. Ingrid Friesema is na acht jaar in het landelijk bestuur op de ALV teruggetreden. Op deze plaats dank ik haar nogmaals mede namens ons allen voor wat ze gedaan heeft voor de vereniging. Het bestuur zal haar collectieve geheugen missen. Leen Lagerwerf heeft haar plaats ingenomen. Hij zal in ieder geval de taken van afdelingscoördinator oppakken. Verder heeft Karel Ouendag het estafettetokje in de hand om het door te geven aan een nieuwe penningmeester. Hij is nu waarnemend en past gelukkig nog goed op onze penningen, maar voor verschillende andere bestuursactiviteiten heeft hij een stap terug gedaan. Zo heb ik het veiligheidsdossier van hem overgenomen.

In december krijgen we te horen of het ambacht voor wind- en watermolenaar door

UNESCO is geplaatst op de internationale lijst van immaterieel cultureel erfgoed. Het lijkt nog ver weg, maar het denken erover houdt me wel bezig. Eén van de opdrachten die aan de plaatsing verbonden is, is hoe we het ambacht bewaren en veiligstellen voor de toekomst, voor onze volgende generaties. Moeten we daarvoor meer verdiepen in de opleiding of juist verbreden naar internationaal of gewoon doorgaan met wat we nu doen.

Nog voor de zomer komen alle betrokkenen die hebben meegewerkt aan het nominatiedossier bij elkaar om dergelijke vraagstukken te inventariseren en op te pakken. Ik zal jullie daarvan op de hoogte houden.

Rest mij alle nieuwe geslaagde molenaars die dit voorjaar hun getuigschrift molenaar hebben gehaald alvast te feliciteren. Van harte en ik wens jullie veel draai- en maaluren.

Erik Kopp, voorzitter

Verslag van de ALV 2017 en de Molenaarsdag

Beide werden gehouden op zaterdag 1 april 2017 ter ere van het 45-jarig bestaan van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars in het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem.

1. Opening.

Klokslag 10:00 uur opende voorzitter Erik Kopp de vergadering in de kasteelboerderij van het Nederlands Openluchtmuseum. De kasteelboerderij is een herenboerderij met de allure van een heus kasteel en heeft in de vruchtbare zeekleipolders van de Hoeksche Waard gestaan. Er waren meer deelnemers op de vergadering afgekomen dan zich vooraf hadden aangemeld. Hierdoor was er niet voor iedereen een stoel beschikbaar. Over de hele dag werden 350 deelnemers geteld.

De voorzitter zegt enorm blij te zijn. Vorig jaar waren er maar 55 leden bij de Algemene Ledenvergadering aanwezig en nu zijn er zelfs staanplaatsen. Een speciaal welkom aan de ereleden en de oprichters van het Gilde; onder hen waren afmeldingen van Dick Prins en Jos Gunneweg. De vertegenwoordigers van vereniging De Hollandsche Molen (DHM), het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG), het Gild Fryske Mounders (GFM) en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) worden welkom geheten en ook alle nieuwe leden en de nieuwe geslaagden. Daarna wordt er staand een moment stilte in acht genomen voor degenen die het afgelopen jaar zijn overleden.

2. Bestuurssamenstelling.

Dit jaar bestaat het Gilde officieel 45 jaar, maar officieus is het eigenlijk 50 jaar. In 1967 kwamen de acht 'founding fathers' van ons Gilde al in Leiden bijeen. De slagzin van toen geldt nog steeds: 'Molens moeten draaien, dat is hun kracht en daarvoor zijn ze gebouwd'. In de bestuurssamenstelling vinden wat veranderingen plaats. Ingrid Friesema verlaat na acht jaar het hoofdbestuur en wordt in het zonnetje gezet. Zij was ook een tijdje voorzitter van de afdeling Utrecht. Samen met Arie Hoek heeft zij het onderwerp belangenbehartiging opgepakt en mede daaruit is het nieuwe model molenaarscontract voortgekomen. Als dank krijgt zij een Galileïsche thermometer en een unieke 'passende' Gilde trui. Tom Kreuning is herkiesbaar en wordt herkozen als secretaris. Leen Lagerwerf treedt toe tot het bestuur. Leen komt uit de Koninklijke Landmacht en is nog in opleiding tot molenaar. Hij heeft ervaring op het gebied van opleidingen en trainingen.

3. Vaststellen van het Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 2 april 2016.

Het verslag wordt goedgekeurd nadat Harm Jansen een tweetal vragen

over de leden van andere organisaties heeft gesteld. Het is nu zo, dat geslaagde leden van het GFM lid kunnen worden van het GVM. Zij worden dan ook als geslaagd lid ingeschreven. In principe kunnen de mensen uit het grensgebied Drenthe-Friesland ook de opleiding in Friesland volgen. De Rijnlandse Molenstichting heeft een eigen opleiding. Er is afgesproken dat er bij hun geslaagde leden die lid willen worden van het Gilde, gekeken gaat worden wat er nog ontbreekt. Maatwerk is hier het devies.

Het verzoek om aan iedereen te vragen via de website in te vullen of men nog als molenaar actief is of niet wordt voorlopig niet uitgevoerd. Bij de verzekeringen is de beperking vervallen, dat men onder leiding van een gediplomeerd lid moet staan. Alle leerlingen zijn verplicht WA-plus verzekerd en zijn dan bij elke molen en elke molenaar WA-plus verzekerd. Het betekent niet dat ze zonder toezicht mogen draaien! Het betekent wel, dat een leerling uit de grensstreek Drenthe-Friesland nu wel verzekerd is als deze in Friesland gaat draaien bij iemand van het GFM. Dit geldt ook als iemand gaat lessen bij een beroepsmolenaar die geen Gildelid is. De verzekering geldt in heel Europa.

4. Bestuursmededelingen.

Vorig jaar zijn alle afdelingen bezocht en daarvan heeft een samenvatting in de Gildebrief gestaan. De afdelingen zijn de operationele eenheden van de vereniging. Het is de ruggengraat van de vereniging en daar gebeurt het. Er zijn verschillen tussen de afdelingen maar dat is geen bezwaar. De afdelingen leveren allemaal goede molenaars af. Vorig jaar is het nominatiedossier afgeleverd bij UNESCO. De bekendmaking of het ambacht wordt erkend, is in december 2017 in Seoel, Zuid Korea. Vanuit het ministerie gaat mevrouw Riet de Leeuw er heen. In principe gaat niemand namens het Gilde naar Seoel tenzij op uitnodiging en kosten van het ministerie.

Er wordt veel aan veiligheid gedaan maar ondanks dat blijven er ongelukken gebeuren. Vorig jaar is tweemaal een ongeluk gebeurd met een draaiend gevlucht waarbij personen ernstig gewond zijn geraakt.

Aftredend bestuurslid Ingrid Friesema wordt in het zonnetje gezet

In 2011 is er een werkgroep Veiligheid opgericht. Met de vier voorzitters (DHM, GVM, AKG en GFM) is besloten de werkgroep veiligheid in een nieuwe samenstelling te laten doorstarten. De werkgroep bestaat uit drie permanente leden: Reinier Scheeres, Mark Ravesloot en Hay Jansen. Zij gaan een protocol voor ongevallen uitwerken met onder andere: wie doet wat na een ongeval. Daarnaast komt er een protocol voor bezoekers en de beschermingsmaatregelen voor het afschermen van het gevlucht worden ook opgepakt. De verwachting is dat deze onderwerpen rond de zomer van 2017 zijn uitgewerkt. Binnen de vereniging is de functie van veiligheidscoördinator vacant. Erik Kopp zal binnen het bestuur verantwoordelijk worden voor het onderwerp veiligheid.

Het werken met valbeveiliging wordt de standaard binnen het Gilde. Er zijn honderden die de cursus inmiddels hebben gevolgd, er zijn genoeg instructeurs die de cursus kunnen geven en er zijn genoeg valbeveiligingssets.

De Kasteelboerderij uit Oud-Beijerland tussen de poldermolen en de paltrok

Oprichters Eric Zwijnenberg en Gerrit Keunen

Een nieuw model molenaarscontract is opgesteld in samenwerking met DHM. Daarin is de veiligheidsparagraaf verbeterd.

De ongevallenverzekering is uitgebreid naar de leeftijd van 85 jaar en de dekking is ruim verhoogd. De dekking voor de WA-plus is verhoogd van € 50.000 naar € 500.000 en dat alles bij een gelijkblijvende premie.

Voor het runnen van de vereniging is het van groot belang dat leden hun eigen gegevens controleren op de website. Aangezien de acceptgiro gaat verdwijnen is een machtiging voor automatische incasso het

makkelijkst voor iedereen.

De coördinator bliksemafleidercontrole Leo Tiggelman treedt op 1 januari 2018 af. Er wordt naar een opvolger gezocht.

De redactie van de Gildebrief staat onder leiding van hoofdredacteur Bas de Deugd. Er is applaus voor de redactieleden die iedere keer weer een fraaie Gildebrief uitgeven.

De samenwerking met de andere molenorganisaties wordt ook wel het vier-partijen-overleg genoemd. De voorzitters komen tweemaal per jaar bij elkaar. Het onderwerp veiligheid staat in ieder geval elke keer op de agenda.

Dick Jan Braay, Bart Slooten en Eric Zwijnenberg

De vernieuwde Basisopleiding voor windmolenaars heeft de afgelopen twee jaar een versnelling doorgemaakt. Kees Kammeraat, Patrick van Kessel en vele anderen hebben deze titanenklus geklaard. Er zijn nu twee nieuwe mappen. De volledige lesstof staat ook op de website in het ledengedeelte en kan daar gedownload worden. De instructeurs krijgen een hard copy, zo ook de nieuwe leerlingen. De lesbrieven worden ook verbeterd en de koppeling met de nieuwe exameneisen aangepakt. De exameneisen voor zowel de wind- als de watermolenaar zijn goedgekeurd door DHM en staan eveneens op de website. De voorzitter verzoekt de leden eens wat vaker op de website te kijken en ook de Gildebrief te lezen voor het laatste nieuws.

5. Jaarverslag 2016.

De secretaris behandelt het jaarverslag met wat plaatjes er bij. Bart Slooten heeft ondanks dat het jaar 2016 al afgelopen is een aantal vragen: Hij verwondert zich over het aantal staanplaatsen bij de vergadering. Men moest zich vooraf aanmelden en dan weet je hoeveel mensen er komen. Doordat velen – waaronder ook de heer Slooten – zich te laat hebben aangemeld, waren staanplaatsen onvermijdbaar. Het archief ziet hij graag ondergebracht bij een regionaal archief. Het bestuur heeft besloten dat het archief bij de Shurgard blijft: het ligt daar goed en is altijd toegankelijk.

En is het niet zinvol om de WA-plus verplicht te stellen voor iedereen? Dat is niet nodig. De 361 mensen die nu geen WA-plus hebben, hebben daar hun redenen voor. Deze mensen worden niet verplicht om deze verzekering toch af te sluiten. Het is echter wel verstandig om voor € 3,50 een risico van een half miljoen af te dekken. De nieuwe instroom daalt en toch zitten we in de plus, hoe kan dat? Dat komt omdat ook het aantal afvallers is gedaald.

Harm Jansen verwondert zich erover, dat de komende tien jaar tweederde van het molenaarsbestand wordt vervangen. In 2012 had de vereniging 1200 molenaars en wisten we dat er in de tien jaar daarna 800 molenaars met pensioen zouden gaan: dat is tweederde. Die 800 moeten worden vervangen. Inmiddels zijn we halverwege de periode en leiden we ongeveer 80 molenaars per jaar op. Op dit moment hebben we er nog 800 in opleiding. Tot en met 2020 gaat het zeker lukken om deze 800 te gaan vervangen.

6. Financieel verslag 2016.

Penningmeester Karel Ouendag behandelt het financiële verslag. Er is een beetje meer uitgegeven en er waren wat minder inkomsten. Er is € 8.000 overgehouden. De opleidingskosten stijgen ieder jaar wat en dat is goed, want opleiden is de kernactiviteit van het Gilde. In 2016 zijn er minder inschrijvingen geweest. Deze trend zet door en daar gaat het bestuur over nadenken. Een andere trend is, dat de hoeveelheid afvallers ook minder is geworden. De komende drie jaar zitten we nog goed, maar het is iets om in de gaten te houden.

De kascommissie heeft de cijfers gecontroleerd. Deze commissie, bestaande uit Nico van den Broek, Ton Maas en Harke Slagter, spreekt haar grote waardering uit voor de deugdelijke en overzichtelijke wijze

waarop de administratie is gevoerd door de penningmeester Karel Ouendag en de boekhouder Jan Wieffer. Er wordt voorgesteld het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid. Dit wordt met applaus bijgezet.

7. Begroting 2017.

Deze laat aan de inkomstenkant geen verrassingen zien, maar aan de uitgavenkant gaan we wat meer uitgeven. Dit betreft onder anderen het drukken van de nieuwe Basisopleiding en de viering van het 45-jarig bestaan. Er wordt gehoopt op 140 nieuwe leerlingen. Het sponsoren van scholingsactiviteiten gaat door. De contributies en de premies blijven ongewijzigd. Volgend jaar zullen de uitgaven en de inkomsten van de vereniging eindelijk – voor het eerst in jaren – in evenwicht komen. De RCE draagt bij in de opleidingskosten van de vereniging en niet in de andere kosten, zoals de verzekeringen, de Gildebrief, enzovoorts. Deze bijdrage is noodzakelijk om de opleiding voort te kunnen zetten. Vanuit de zaal wordt voorgesteld om nu al te gaan sparen voor het 50-jarig bestaan. Op de balans staat echter een algemene reserve van € 100.000. Daar kunnen we een prachtig feest van vieren. Daar hoeft nu niet voor gespaard te worden.

Karel Ouendag toont een estafettestokje, het penningmeester-estafettestokje, dat hij graag wil doorgeven.

Tenslotte krijgt de zaal de groeten van Nicole den Dijk, de mevrouw met het veiligheidshesje. Het was natuurlijk een 1 april grap waar heel veel mensen ingetrapt zijn. Het was er ook een met een boodschap die zegt: Wantrouw iedereen die zegt dat u iets moet doen vanwege UNESCO, vanwege de ARBO, vanwege de verzekering, vanwege de RIE. Er zijn al regeltjes genoeg en er hoeven niet nog meer regeltjes bij. Het

De cursisten van de Korenmolenaarscursus met hun behaalde certificaat

Johan Ottevanger in zijn sas met een fles appelwijn

De paltrokmolen "Mijn Genoegen" uit Dordrecht/Numansdorp in actie

Gilde is er voor de helpende hand en niet van het opgestoken vingertje. De begroting 2017 wordt officieel met applaus goedgekeurd.

8. Rondvraag.

Vanuit de zaal wordt geroepen om de UNESCO-nominatie in te trekken. Het Gilde heeft deze nominatie niet gedaan maar de Nederlandse staat en daar zijn we als Gilde in meegegaan. Er is geen sprake van dat het Gilde zich terugtrekt uit dit traject.

Dan komt Frits Bloem, voorzitter van het GFM, naar voren en bedankt de voorzitter voor de uitnodiging. Hij benadrukt de goede samen-

werking tussen de beide Gilden. Juist de UNESCO-nominatie heeft de onderlinge verhoudingen goed gedaan. Vanuit het Friese krijgt de voorzitter een fles aangeboden.

Nico Salm, voorzitter van De Hollandsche Molen, feliciteert het Gilde met het 45-jarig jubileum. Ook hij benadrukt de goede samenwerking in het vier-partijen-overleg.

De voorzitter sluit de vergadering. Voor alle deelnemers is er een linnen boodschappentas met het gildelogo.

Na de lunch opent de voorzitter de Molenaarsdag en wordt de nieuwe

Vlnr: Erik Kopp, Bert van de Voet, Frits Bloem en Nico Salm met de nieuwe basisopleiding

Basisopleiding uitgereikt aan de vertegenwoordigers van DHM, AKG en GFM. Nico Salm, Frits Bloem en Bert van der Voet, secretaris van het AKG, krijgen een echte Gilde-tas overhandigd met daarin de twee nieuwe mappen met het nieuwe lesmateriaal.

Het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde reikt vervolgens de certificaten uit aan de geslaagden van de korenmolenaarscursus. Niet geheel toevallig zitten daar ook de molenaars van het Openluchtmuseum bij. De deelnemers aan de Korenmolenaarscursus 2016-2017 van het AKG waren: Mark den Boer, André Canrinus, Tina de Cock-van Jole, Corneel Droogers, Mark Dwarswaard, Peter van der Heide, Adri Kamp, Joop Kruijzinga, Ada Meurs, Thomaz van Os, Jorinde Pijnnaken-Vroeijerstijn, Philip Pijnnaken, Peter Raggars en Caroline Schaeffer. Het is gestopt met regenen en de molens kunnen bezocht worden.

Ongeveer 350 deelnemers verspreiden zich over het park. Dankzij de molenaars van het museum draaien bijna alle molens: alleen de Delftse molen staat stil vanwege het probleem met de deelbare roeden. In het kerkje is er tweemaal een lezing door Walter van den Branden over het Vlaamse molenbehoud en om 16.00 uur start de borrel in de kasteelboerderij.

Het bestuur wil iedereen bedanken voor zijn/haar bijdrage aan de Molenaarsdag en met name Bas de Deugd die een groot deel van de kar heeft getrokken.

Oudorp NH, april 2017

Tom Kreuning, secretaris

Gezocht:

molenaar/bewoner

Voorste of Hooglandse Molen in Hellouw (Gelderland)

De molenstichting voor het Gelders Rivierengebied heeft zeven molens in beheer. Voor de Voorste Molen in Hellouw zoeken we een gediplomeerde molenaar, tevens huurder. De twee wipmolens, de Voorste en Achterste Molen van de voormalige dorpspolder Hellouw, zijn pas gerestaureerd.

In de Achterste Molen is een bezoekerscentrum gevestigd en de Voorste Molen is als woning in gebruik. Voor nadere informatie en sollicitatie kunt u contact opnemen met de secretaris van de molenstichting:

Jan van Rijnsbergen

p/a Peperstraat 17

5314AL Bruchem

E-mail: molens@janvanrijnsbergen.nl

Tel: 06-51.52.22.72.

Molenaarsdag – 40 jaar Gilde

Zaterdag 1 april mochten we als Gilde 350 bezoekers verwelkomen op onze ledenvergadering en molenaarsdag. Een opkomst waar we trots op mogen zijn.

In de aanloop van de dag kreeg ik er op sommige momenten wat grijze haren bij, maar de dag zelf liep gesmeerd. Een mooi museum met molens en loslopende molenaars is goede mix voor de invulling van de middag.

Een bezoek aan het Zeeuws Kerkje gaf een andere kijk op de feiten die wij tijdens onze opleiding leren. Walter van den Branden van het Provinciaal Molencentrum MOLA uit Oost Vlaanderen nam de bezoeker mee in de wereld van het Vlaamse molenleven en toonde aan dat een aantal molenontwikkelingen in Vlaanderen soms 100 jaar eerder plaats vonden dan bij ons.

De middag werd afgesloten met een borrel en met een voldaan gevoel reed ik naar huis.

In de avond kreeg ik onderstaand bericht:

Vandaag met mijn gezin, of te wel vrouw en zoon met zijn vrouw, in Arnhem in het Openluchtmuseum geweest bij het jubileum van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Super georganiseerd met daarin een strak programma met hulde aan het bestuur.

Iets waar elke molenaar/vrijwillige molenaar trots op MOET zijn, want immers als de iconen van nu vijftig jaar terug niet het gezamenlijke initiatief hadden genomen dan hadden wij er in molenland heel anders ingestaan.

Denk maar eens aan de het vele op de kaart zetten wat onze (dus wij) vrijwilligers met elkaar hebben volbracht daar kunnen vele organisaties in ons land en wel op ander vlak gerust wat van leren.

Hulde aan het Gilde van Vrijwillige Molenaars!!!

Van zo'n bericht word ik blij en wil het daarom jullie niet onthouden.

Bas de Deugd

In het Zeeuwse kerkje hield Walter van den Branden een boeiende lezing

Als je niet op tijd betaalt, ben je niet verzekerd

Als je op 1 januari 2017 je contributie voor het jaar 2017 niet hebt betaald, dan ben je niet verzekerd. Dan gelden ook de verbeteringen aan de Gildeverzekeringen niet voor jou. Op de website kan je zien, dat de verzekeringen van het Gilde zijn aangepast. Enkele belangrijke verbeteringen zijn:

- a. De leeftijdsgrens voor de ongevallenverzekering is verhoogd van 75 naar 85 jaar.
- b. Het maximum verzekerd bedrag voor de WA-plus is verhoogd naar € 500.000.

Niet of te laat betalen

Tussen 1 januari en 31 maart 2017 hebben ongeveer 475 leden hun contributie plus de verzekeringspremie(s) te laat betaald. Deze leden waren enkele dagen tot drie maanden niet verzekerd voor de gewone WA-verzekering ten aanzien van derden. Voor zover van toepassing, waren deze leden ook niet verzekerd voor de WA-Plus en de Ongevallenverzekering. Er waren per 1 april zelfs nog meerdere leden die nog steeds 2017 moesten betalen. Je loopt dan het risico te worden uitgeschreven uit het Gilde als wanbetaler. Deze leden zijn onverzekerd en lopen dus grote risico's: niet alleen voor zichzelf, maar ook voor anderen!

Voor alle duidelijkheid: wij kijken op het moment van schade op de eerst plaats of er betaald is. Is er niet betaald, dan wordt de schade zonder meer afgewezen. Aan "sjoe-melen" met datums en/of personen doen wij zeker niet.

Wat kan ik eraan doen

Als eerste betaal je gewoon op tijd: dus vóór 1 januari. Nog beter is: vul het machtigingsformulier voor de automatische incasso in. Dit formulier vind je op de website: <http://www.vrijwilligemolenaars.nl/het-gilde/lid-maatschap/contributie>. Als je nu deze machtiging invult, is deze geldig met ingang van het contributiejaar 2018. Je blijft uiteraard baas

over je eigen geld. Want je hebt altijd de mogelijkheid en het recht een betaling ongedaan te maken. Die machtiging kan je later altijd weer intrekken, als je dat nodig vindt. Let op, die machtiging geldt niet meer voor 2017 en is het mogelijk dat je voor het contributiejaar 2017 zelf de contributie en eventuele premie(s) nog moet overmaken.

Welke voordelen heeft automatische incasso

Voor jou en ons gemak is het voordeel:

- je hebt geen omkijken meer naar je betaling, mits voldoende saldo op je rekening
- je kunt het dus niet meer vergeten
- je betaling is altijd op tijd
- je bent dan altijd verzekerd
- je ontvang rond 8 december een waarschuwing dat de incasso gaat plaatsvinden rond de 20ste van die maand

Voor de ledenadministratie, de verzekeringen en de boekhouding scheelt het heel veel handmatig werk. Die personen kunnen dan meer op hun eigen molen draaien.

Het Gilde wil heel erg graag, dat je zelf via een automatische incasso betaalt. Daarna kan je de kosten bij de moleneigenaar terug vragen. Het komt namelijk geregeld voor, dat de moleneigenaar of een ander de contributie te laat of helemaal niet betaald. Het gaat ook vaak fout door een verkeerde bedrag, geen naam en/of geen lidnummer. Volgens de

voorwaarden blijf je zelf persoonlijk verantwoordelijk dat er op tijd betaald wordt, ook als een ander voor jou betaalt.

Ik heb toch liever een acceptgirokaart

Helaas verdwijnt de acceptgiro in 2019, dus over krap twee jaar. Mogelijk gaat het Gilde dan aparte nota's versturen. Mogelijk gaan we ooit die extra kosten voor deze nota's in rekening brengen. Vooralsnog hopen we op de medewerking van heel veel leden.

Meer informatie is te vinden op de website www.vrijwilligemolenaars.nl. Je kan hier ook inloggen om je gegevens te bekijken en te veranderen.

Willem Boender,
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl
Jan Wieffer,
verzekeringen@vrijwilligemolenaars.nl

Draaiende molen: wel of niet in de kap?

In de vorige Gildebrief schreven we over de afronding van de herziening van de Basisopleiding. Uit dat artikel leidden sommigen af, dat je nooit bij draaiende molen in de kap mag komen. Maar soms moet dat toch?

Tegenstrijdig

De zin waarom het ging luidde: "Verder liet de oude tekst hier en daar nog wel enige ruimte om soms bij draaiende molen in de kap te komen, maar dat hebben we tot 'ontoelaatbaar' verklaard."

Hierover kwamen wat vragen: je moet bij de instructie soms toch met je leerling de kap in bij draaiende molen om hem/haar iets te laten ervaren? Dat moet ook volgens enkele opdrachten in de lesbrief Fase 2: Techniek en werking van de vang: De vang wordt door een mede-molenaar bediend. Ga in de kap zitten en kijk naar de werking van de vang. En ook: Ga naar de kap en bedien (indien mogelijk en alleen als dit veilig kan!!!) de vang in de kap. Dit klinkt nogal tegenstrijdig.

Nuancering

Er is aanleiding dus, om die zin wat toe te lichten. De gewraakte zin kwam inderdaad nogal stellig over. Daar kies je soms voor om in een artikel van beperkte omvang de boodschap helder te maken. De nuancering

zit echter in de woorden 'tot ontoelaatbaar verklaard'. Die woorden zijn weloverwogen gekozen. Net zo weloverwogen staat er niet: 'verboden'. Allereerst mag duidelijk zijn, dat wij als (her)schrijvers van een instructieboek niet in de positie verkeren om iets te verbieden. Alleen de molenaar en de moleneigenaar bepalen, wat er op een molen gebeurt en welke regels er gelden. Afspraken over wie er wel of niet in de kap komt worden op de molen gemaakt en nergens anders. Méér dan adviseren hierover kan het Gilde niet. Ook de verzekering verbiedt het ons niet.

Signaal

Aan de andere kant is de Basisopleiding instructiemateriaal. Die is bedoeld voor mensen, die nog geen of weinig praktijkervaring hebben en daardoor nog onvoldoende in staat moeten worden geacht risico's te kunnen inschatten. Dus willen we vanuit het instructiemateriaal aan onze molenaars-in-opleiding een helder signaal geven: het betreden van de kap bij draaiende molen is geen vrijblij-

vende zaak! Daarom geldt als regel: niet doen, vanwege de risico's.

Afwegingen

Over veiligheid zijn we de laatste jaren anders gaan denken. Dat merk je overal in de maatschappij en de molenwereld gaat daarin mee. We menen dat de tekst in de huidige Basisopleiding, geschreven in het jaar 2000, op dit punt wat teveel ruimte laat om er zelf invulling aan te geven. Zo staat er bijvoorbeeld (par. 10.1.4): 'Als de molen draait, is de kap in principe alleen toegankelijk voor molenaars. Bezoekers mogen er nooit zonder begeleiding komen en dan alleen als de grootte van de kap het toelaat'. Of: 'Het smeren van de bovenaslagers kan wél geschieden als de molen draait, mits de ruimte en de voorzieningen in de kap daartoe voldoende zijn'.

Je moet dus zelf een aantal afwegingen maken: 'in principe', maar zijn er ook uitzonderingen?, 'voor molenaars', maar ook voor leerling-molenaars?, laat de grootte van onze kap het toe?, zijn in onze kap de ruimte en

voorzieningen voldoende? Niet iedere molenaar zal daarop hetzelfde antwoord geven en molenaars-in-opleiding zullen zich pas gaandeweg de opleiding hierover een eigen mening moeten vormen.

Nee... tenzij

Bovengenoemde handelwijzen vinden we daarom te vrijblijvend om leerlingen mee te geven. Voor hen willen we geen onduidelijkheid laten bestaan en daarom is gekozen voor formuleringen, die geen ruimte laten om zelf de keuze te maken. Daarbij weegt ook mee onze verantwoordelijkheid voor een leerling en dus ook eventuele aansprakelijkheid als er iets fout gaat.

In de gereviseerde Basisopleiding staat het daarom als volgt:

Als de molen draait is de kap niet toegankelijk voor bezoekers. En: Het enige werk dat bij draaiende molen moet worden verricht is de controle van de vang. Gaat het erom te luisteren of de vang aanloopt, dan kan dat

ook met alleen je hoofd door het luik. Wie toch, alléén bij hoge uitzondering, de kap in gaat bij draaiende molen moet zeer voorzichtig zijn.

Dus: bij draaiende molen wel of niet in de kap? Nee...tenzij. En over dat 'tenzij' moet je goed nadenken. Is het beslist nodig of kan het ook anders? Is de situatie in mijn kap veilig genoeg? Is deze persoon zich voldoende bewust van mogelijke gevaren? Is er toezicht mogelijk?

Uitzondering

Elke ervaren molenaar moet hierin zijn eigen afweging maken. De praktijk leert inmiddels dat men op veel molens al besloten heeft, dat tijdens het draaien niemand in de kap komt. Maar een instructeur kan het soms, in het belang van de opleiding, nodig vinden toch de kap te betreden. Hij dient dan de leerling duidelijk te wijzen op de noodzaak en de risico's daarvan en dat het om een uitzondering op de regel gaat. En natuurlijk: een aanlopende

vang zal vaak nader onderzoek vragen. Dat is dan zo'n uitzondering.

Voorkomen is beter dan genezen

We horen in het veld soms wel eens moppen: 'Die aandacht voor veiligheid tegenwoordig slaat helemaal door. We krijgen steeds meer regels'. Dat gevoel heb ik ook wel eens, maar in de tijd van minder regels ging het niet beter.

De knecht van den graanmolenaar te Stolwijk, Jan Noorlander, een braaf oppassend man, vader van vijf kinderen, is op den molen geheel verminkt en levenloos gevonden. Hij was vermoedelijk bij het overstorten van graan tusschen het kamrad geraakt en bevond zich geheel alleen. (Algemeen Weekblad, 30 januari 1856)

Iedere (maat-)regel die er toe bijdraagt dat dit soort drama's voorkomen wordt, moeten we benutten.

Kees Kammeraat

Overzicht roedehistorie Dunning Bremer

Roedenr:	Plaats	Molen	Lengte in Ml	Jaartal	Omschrijving	
1	Metslawier	Ropta	20,95	1949	buitenroede	→
	Noordhorn	De Fortuin	19,51	1951	buitenroede	→
2	Oudemolen	De Zwaluw	20,00	1952	binnenroede	→
3	Rolde		20,00	1953	binnenroede	→
4	Winsum	de Vriendschap	22,50	1952	buitenroede	→
	Zuidwolda	Koningslaagte	21,40	1955	buitenroede	→
	Leegkerk	de Jonge Held	19,20	1955	buitenroede	→
	Rolde		20,00	1956	binnenroede	→
	Slochteren	Fraeylismolen	16,00	1956	binnenroede	→
	Slochteren	Fraeylismolen	16,00	1956	buitenroede	→
10	Hulst	de Stadsmolen	24,20	1956	binnenroede	→
11	Hulst	de Stadsmolen	24,26	1956	buitenroede	→
	Garielswier	Kloostermolen	21,40	1957	buitenroede	→
	Garielswier	Kloostermolen	21,40	1957	binnenroede	→
	Laskwerd	Olinger koloniemolen	20,20	1957	buitenroede	→
	Glimmen	de Witte Molen	18,30	1956	binnenroede	→
	Glimmen	de Witte Molen	18,30	1956	buitenroede	→

Onderzoek huidige situatie
Bron: molendatabase.nl

Gerestaureerd? 2012?
Vaags

Nog aanwezig
Dunning 1992

Dunning 1981
Dunning 1997
Nog aanwezig
Vaags 2012
Dunning/Vaags

Derkx 1993

In restauratie

Buurma 1987

Molema 2003

Bremer-roeden

Afgelopen weekend heb ik de Gildebrief ontvangen en het stuk over de binnenroede van De Zwaluw van Oudemolen gelezen. Naar aanleiding hiervan heb ik een korte reactie.

Wij, Wieringa molenbouwadvies uit Winsum Groningen, hebben deze roede (nummer 2 uit 1952) ultrasoon door mogen meten en hiervan is een rapportage opgemaakt met een advies.

Met betrekking tot de nog bestaande Bremer-roeden heb ik in de bijlage een overzicht van de eerste Bremer-roeden bijgevoegd. De

roede van de Zwaluw was inderdaad één van de oudste, maar er zijn er nog wel een paar. De roeden met de nummers 1, 3 en 7 zijn voor zover bekend ook nog steeds aanwezig! Al staan er wel verschillen op de verschillende molendatabase-pagina's. De molen van Rolde heb ik zelf gezien in 2013 en ik heb er een paar foto's van gemaakt. Het zou mooi zijn als er nog eens onderzoek gedaan (zou kunnen worden) wordt wat nou echt de oudste roeden zijn, niet alleen van Bremer maar ook van andere roedeleveranciers van de vorige eeuw.

Met vriendelijke groeten,
Anne Wieringa

Oude tijden herleven

Wanneer is een molen uniek? Moet zij zich onderscheiden in een bouwvorm, of van een bepaalde type of functie zijn, een bepaalde kleurstelling hebben of mag de roedekeuze daar ook een onderdeel van zijn? Iedere molenaar vindt dat zijn molen wel een uniek kenmerk heeft, waardoor zijn molen zich onderscheidt van andere molens. Toch is er bij de Jan van Cuijk een unieke situatie ontstaan. Vanaf dit najaar zal deze molen weer gaan malen met twee geklonken roedes. Nu zult u denken: wat is daar zo uniek aan?

Potroede

In 1884 werd er in opdracht van Vincent van Riet een geklonken roede besteld bij de firma Pot ter vervanging van een houten binnenroede. De Kinderdijkse roedesfabrikant Gebroeders Pot uit Elshout bij Kinderdijk heeft in de periode 1852 – 1944 bijna 3000 ijzeren molenroedes gemaakt: 2814 om precies te zijn. In 1852 kreeg Adriaan Pot octrooi voor het maken van ijzeren molenroedes. Aanvankelijk waren er wel kinderziekten. Zo zou de eerste direct na het steken zijn gebroken. Al doende leert men en weldra maakte Pot roedes die een eeuw en langer dienst hebben gedaan. Hiervan draaien er nu zelfs nog een aantal. Pot heeft zijn roedes altijd geklonken, nooit gelast. De dood van de laatste mede-eigenaar, Joost Pot, betekende het einde van het bedrijf. Nadat het bedrijf van Pot was opgeheven, bleven nieuwe roedes nodig. Dat kwam ook omdat na de oorlog het aantal sloopmolens terugliep. Vanaf die tijd kwam de gelaste roede in opkomst en werd niet langer geklonken. Molenaars waren in die tijd niet echt enthousiast over de gelaste roedes. Bij een geklonken roede kon er gerust een gat in het plaatwerk komen, maar met gelaste roede moest je de kwaliteit van de lasnaden maar afwachten.

Fransenroede

In april 1915 werd bij de Vierlingsbeekse dorpssmid Fransen een geklonken buitenroede besteld. De toenmalige eigenaar, de familie Willems, verving daarmee de nog aanwezige laatste, houten roede. De smederij van de familie Fransen was gelegen aan de Grotestraat en werd opgericht door Johannes Fransen. Johannes (1838-1908) werd opgevolgd door zijn drie zonen: Tinus, Sjang en Bertus. De firmanaam is toen ook gewijzigd in de Gebroeders Fransen. Een ieder specialiseerde zich in zijn eigen bedrijfstak. Tinus nam de molenroedes voor zijn rekening.

Molenaar Stefan Willems voor molen Jan van Cuijk

De originele potroede als binnenroede

Het nummer van de potroede

Martinus, zoals zijn eigenlijke naam was, werd geboren in 1873 en overleed in 1960. In de periode 1902-1935 werden er in de speciale roedeloods 247 roedes vervaardigd, voor voornamelijk de zuidelijke provincies. Het was bekend dat de Fransenroedes slapper leken dan die van concurrent Pot. Maar door de gebruikte staalsoort waren ze wel veel veerkrachtiger.

Tot 1985 heeft de molen Jan van Cuijk met deze roedes gemalen. In 1942 heeft Chris van Bussel de molen voorzien van stroomlijnneuzen. Een bijkomend voordeel was, dat de Fransenroede in combinatie met de Van Bus-

selneuzen ook nog eens een ideaal "koppel" was. Volgens Chris van Bussel zou de zeilslag door de holle achterkant van de Fransenroede tot het minimum beperkt worden. Toch is er in 1985 voor gekozen om de - inmiddels slechter geworden - Fransenroede te vervangen voor een gelaste Derkcxroede.

Restauratie

In het voorjaar van 2016 werd gestart met een omvangrijke restauratie. Nadat de uitgenomen gelaste Derkcxroede gestraald was, werd al snel duidelijk dat de laskwaliteit te wensen overliet. De slechte doorlassing en de scheuren in de lassen brachten een heel an-

dere kijk op de kwaliteit van de gelaste roede. In een spoedoverleg met de eigenaar, de molenaars, de molenmaker en adviesbureau Groen is besloten om de gelaste roede niet

De originele Fransen (buiten)roede van voren gezien

Duidelijk is het profiel van de Fransenroede hier te zien

Herstel van de Fransenroede bij de firma Koppes in Nieuw Bergen (L)

meer terug te plaatsen. Maar wat moet je dan? Alle mogelijkheden passeerden de revue: een nieuwe gelaste, een nieuwe geklonken of herstel van de Derkcxroede. Er werd door molenaar Stefan Willems voorgesteld of het geen idee was om de Fransenroede te restaureren. Die lag al ruim 30 jaar in het zand onder de struiken bij de molen. Er werd door alle partijen enthousiast op gereageerd. Dit zou zeker ook een mogelijkheid zijn, mits de roede niet te slecht was. Dezelfde week werd de roede nog met een shovel uit het zand gehaald en door de molenmaker en de Firma Koppes beoordeeld. Bij inspectie bleek dat de Fransenroede eigenlijk nog niet eens zo heel

slecht was. De uiteinden waren het slechtst, maar konden zonder problemen gerestaureerd worden. In overleg met de eigenaar, de gemeente Cuijk, is besloten om de roede te restaureren. Dezelfde week is deze Fransenroede nog overgebracht naar de Firma Koppes in Nieuw Bergen. Deze firma was ondertussen gereed met de restauratie van de Potroede. Meteen is de Fransenroede onderhanden genomen om voortgang van de molenrestauratie niet te veel vertraging te laten oplopen.

Uniek

Volgens de molendatabase is er in Nederland geen enkele molen meer met een draaiende

originele Fransenroede. Dit zou de molen Jan van Cuijk weer uniek maken. Een originele geklonken Potroede en een originele geklonken Fransenroede – beiden ooit nieuw aangekocht voor de molen Jan van Cuijk – gaan er voor zorgen, dat er een unieke situatie is ontstaan. Nadat de Fransenroede ruim 30 jaar geleden is afgedankt en al die jaren naast de molen gelegen heeft, laat hij nu oude tijden herleven.

Stefan Willems

1 De Fransenroede nog in het gras

2, 3 en 4 Transport van de Fransenroede

5 Verroest

6 Herstel van de Fransenroede

7 Aankomst van de roeden en de van Busselneuzen

8 De herstellende Fransenroede

9 De draaiende Jan van Cuijk met de herstellende roeden

Het digitaal aflezen van “het aantal enden per minuut”

Na wat experimenteren hebben we op Daams' Molen in Vaassen een oplossing gevonden om direct digitaal af te lezen hoe snel de molen omgaat (het aantal enden per minuut). Een fietscomputer (kilometerteller) toont constant de actuele snelheid van het gevlucht plus wat afgeleide gegevens. Onderstaand een beschrijving hoe je dat ook zou kunnen maken.

Wat heb je daarvoor nodig

- een fietscomputer met draad, waarbij je de wielmaat in millimeters in kunt stellen; wij hebben die gekocht bij de HEMA: artikel 41188041
- ongeveer 10 cm ruimte tussen de onderzijde van de koningsspil en de dons balk
- een plaat (bijvoorbeeld MDF) van ongeveer 40 x 40 cm (de doorsnede van de koningsspil) en 10 á 12 mm dik
- 10 á 12 kleine krachtige permanente magneten gekocht bij www.magnetenkopen.nl: Neodymium, schijfmagneet, 12 mm doorsnee, 4 mm hoog, houdkracht 2,8 kg
- een reed-contact (= magneetschakelaar); dit kan de sensor van de fietscomputer zijn
- telefoonkabel of een andere zwakstroomkabel. Lengte: vanaf het taatslager van de koningsspil naar de “afleeslocatie”. Een telefoonkabel met RJ11-stekkers plus kopelstukken geeft de mogelijkheid de verbinding flexibel en modulair op te bouwen.
- wat bevestigingsmateriaal

Werkwijze

De opbouw is te vergelijken met het monteren van een fietscomputer op de fiets. Met dit

verschil dat hier niet één maar ongeveer tien magneten geplaatst moeten worden en dat de in te stellen wielomtrek een berekend getal is (de fictieve wielomtrek).

a) Berekenen van de fictieve wielomtrek en het aantal magneten

Het is een “fictieve” wielomtrek, omdat het geen omtrek van een echt wiel is, maar een getal om de computer de juiste waarde weer te laten geven.

De magneten worden gebruikt voor het X keer activeren van de magneetschakelaar/sensor bij iedere omwenteling van de koningsspil, waar vanaf de signalen worden afgetapt.

Bereken eerst de fictieve **wielomtrek in millimeters** die je in de computer in moet stellen met de formule:

$$1.000.000 / ((bw / bl) * X / 4 * 60) = \text{omtrek in mm}$$

Toelichting:

- Let op de haakjes ()
- **1.000.000** voor de omrekening van kilometers naar millimeters
- / betekent dat je moet delen
- **(bw/bl)** is de overbrengingsverhouding van

bovenwiel naar bonkelaar (**aantal kammen**)

- * betekent dat je moet vermenigvuldigen
- **X** is het aantal signalen per omwenteling van de koningsspil, uitgangspunt is **10**
- **4** voor de omrekening van “omwentelingen” naar “enden”
- **60** voor de omrekening van “uren” naar “minuten”

Als deze formule een te grote wielmaat voor de fietscomputer oplevert (meestal 4000 mm of meer), verhoog dan de X met 1 en voer de berekening nogmaals uit. Dit levert dan een kleinere wielmaat op. Herhaal dit tot de wielmaat (net) onder het instelbare maximum zit. Wij kwamen met bw=56, bl=30 en X=10 uit op een fictieve wielmaat van 3571 mm. X is dan het aantal te monteren magneten.

b) Het leggen van de kabel en het monteren van de fietscomputer

Leg de telefoonkabel van de onderzijde van de koningsspil naar de plaats waar je de fietscomputer wil aflezen (de afleeslocatie). Knip de draad tussen de fietscomputer en de magneetschakelaar door en verbindt op de afleeslocatie de twee draadjes van de

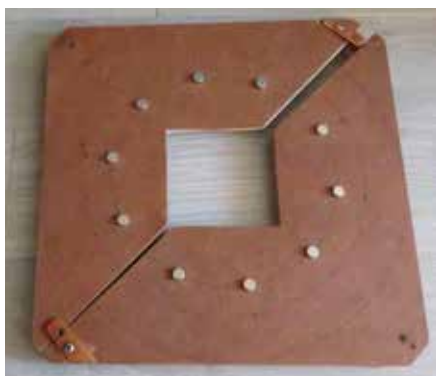

Foto 1

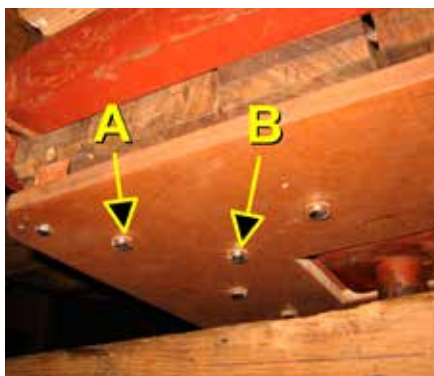

Foto 2

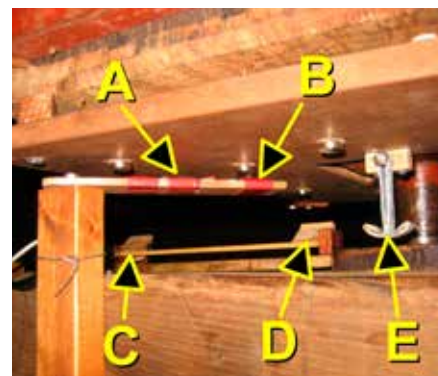

Foto 3

fietscomputer met (de) twee draden van de telefoonkabel.

c) Het plaatsen van de magneten en het monteren van de magneetschakelaar

Maak de (MDF-)plaat demontabel pas onder de koningsspil en monteer daar de magneten op (zie de berekening hiervoor; bij ons waren dat er 10) in een zuivere cirkel rond de taats van de koningsspil (foto 1 en foto 2: B). Gebruik hiervoor dubbelzijdig plakband of een geschikte lijmsort.

Verbindt de magneetschakelaar (of de sensor) bij de koningsspil met dezelfde twee draden van de telefoonkabel. Monteer deze op een steun op de dons balk, zodat de magneten daar op ongeveer drie millimeter afstand overheen draaien (foto 3: B). De magneetschakelaar of de sensor moet dwars op de beweegrichting van de magneten gemonteerd worden.

d) Het instellen van de fietscomputer

Stel de fietscomputer in (volgens de gebruikshandleiding) met onder andere de hiervoor berekende wielomtrek. Nu zou het moeten werken (als de molen draait). Daarbij moet "km/h" gelezen worden als "enden per minuut".

Met de fietscomputer (foto 5) kan dan het volgende afgelezen worden (km/u = enden/minuut):

- de actuele snelheid van 0 tot 99,9 enden per minuut
- de tijd dat de molen heeft gedraaid (RTM) sinds de laatste reset
- de gemiddelde snelheid (AVG) sinds de laatste reset
- de maximale snelheid (MAX) sinds de laatste reset
- de afgelegde afstand (DST) in km. Als je deze met 15 vermenigvuldigt heb je een vrij nauwkeurig beeld van het aantal omwen-

telingen sinds de laatste reset. Dus 100 km = 1.500 omwentelingen. Deze 15 is 60 gedeeld door 4 (dit is "minuut naar uur" en "enden naar omwentelingen").

- de totale afstand (DST TOTAL) sinds het instellen. (Dit is niet echt bruikbaar.)

De computer wordt aan het begin van iedere draaidag "gereset".

Achteruit draaien

We hebben ook een schakelaar voor het melden van "achteruit-draaien". Op foto 3 en foto 4 is te zien hoe dat gemaakt is. Het is een horizontaal asje onder de koningsspil dat een tuimelbeweging kan maken. Aan de ene zijde van het asje zit een pal (foto 3: D) dat door een haak aan de plaat onder de koningsspil (foto 3: E) de ene of de andere kant op getrokken kan worden. Is de pal eenmaal "omgetrokken", dan heeft de haak er geen grip meer op in dezelfde richting. Aan de andere kant van het asje zit de schakelaar voor "achteruit draaien" (foto 3: C en foto 4). Deze schakelaar bestaat ook uit een magneet (foto 4: A) en een magneetschakelaar (foto 4: B) en kan via andere aders in de telefoonkabel bij de computer een "signaal-lichtje" laten branden.

Constructiedetails

Onderstaand een aantal foto's die de beschrijving ondersteunen. Deze foto's laten meer details zien dan hierboven beschreven.

Toelichting bij foto 1: de plaat onder de koningsspil

- Vierkant gat voor de taats.
- In twee delen om de plaat te (de-)monteren.
- Op twee hoeken een koppelstukje voor de delen.
- Op de vier hoeken worden houtdraadbouten van 6 mm met een 8 mm zeshoekige kop in de onderzijde van de koningsspil ge-

schroefd.

- In een cirkel worden de magneten gemonteerd (gelijmd of met tweezijdig plakband). Het aantal is van belang en de diameter niet.

Toelichting bij foto 2: het onderaanzicht van de plaat onder de koningsspil:

A: niet nodig voor deze toepassing.

B: 10 magneten voor de 10 signalen per omwenteling.

Toelichting bij foto 3: het onderaanzicht:

A: niet nodig voor deze toepassing.

B: het magneetschakelaar voor de 10 signalen per omwenteling.

C: de schakelaar om "achteruit draaien" te detecteren (zie foto 4).

D: de pal voor de bediening van de "achteruit-draai-schakelaar".

E: het haakje voor het bedienen van de pal in twee richtingen.

Toelichting bij foto 4: de achteruit-draai-schakelaar:

A: de magneet voor het schakelen van de magneetschakelaar.

B: het magneetschakelaar die AAN gaat bij achteruit-draaien.

Toelichting bij foto 5: de fietscomputer als "enden-teller":

- de actuele snelheid: 33,9 enden/minuut
- de gemiddelde snelheid: 41,6 enden/minuut

Mocht één en ander niet duidelijk zijn dan staat op onze website nog een uitgebreidere beschrijving met meer achtergrondinformatie.

Gerrit Gramser

molenaar op Daams' Molen in Vaassen

<https://daamsmolen.nl/documenten-van-molenaars/>

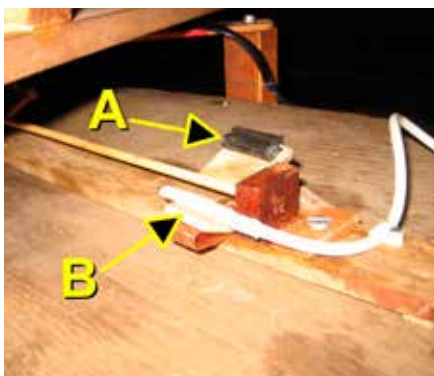

Foto 4

Foto 5

Daams' Molen in Vaassen

Zolderluiken

Foto 1

Er zullen maar weinig molens zijn zonder zolderluiken. Dan valt het extra op als daar iets mee mis is gegaan. In een jaarverslag over het vorige jaar kwam ik de volgende woorden tegen: “Op 31 augustus 2016 is onze vrijwillige molenaar [naam] na een maalmiddag bij het verlaten van de molen, getroffen door een ernstig ongeval. Het trapluik van de graanzolder is om het gewicht van dit luik enigszins beheersbaar te houden voorzien van een contragewicht. Juist op het moment dat [naam] het luik wilde sluiten, brak ongelukkigerwijs de staalkabel van dit contragewicht en klapte het volle gewicht van het luik op [naam] waardoor deze van de trap werd geslagen en ca. 5 m. naar beneden is gevallen. Hoewel wij van geluk mogen spreken dat [naam] op zijn voeten terecht kwam, is het letsel aan zijn voet zeer ernstig en zijn wij als stichting ons er terdege van bewust dat dit ongeval noodlottig had kunnen aflopen. Er zijn direct maatregelen genomen om dergelijk ongeval in de toekomst te voorkomen.”

Schuifluik

Welke molen dit is, is minder belangrijk. In dit artikel gaat het er om dat dit ongeluk in een andere molen ook zou kunnen gebeuren. Op de kapzolder is doorgaans geen ruimte voor een klapluik: dat kan onder de vangbalk niet openklappen. Op andere zolders is een schuifluik weer erg ongewenst, omdat dit

opstaande randen oplevert en daarover kan je struikelen.

Klapluik

Klapluiken komen in een molen heel vaak voor. Als je die open of dicht moet doen, dan valt op dat ze flink van gewicht zijn. Om dat gewicht hanteerbaar te krijgen wordt er een

touw of staalkabel met een contragewicht op aangebracht. In de molen, waarover bovenstaande citaat gaat, is die kabel gebroken. Het gevolg was, dat het luik omlaag klapte en de molenaar naar beneden mepte.

Dat kan zomaar overal gebeuren, tenzij het luik geborgd is. Bovendien kan ook het vallende contragewicht schade veroorzaken.

Foto 2

Dat is dan ook de reden om hier aandacht voor te vragen.

Vergrendeling

Bij een klapluik met contragewicht is het van groot belang na te gaan wat er kan gebeuren als het touw tussen beiden breekt.. In ieder geval zal je regelmatig het touw of kabel tussen luik en contragewicht moeten controleren bij alle klapluiken in je molen. Het geopende luik mag niet dichtvallen en het vallende contragewicht mag geen schade veroorzaken. Voor ieder luik zal een eigen oplossing gevonden moeten worden.

Bij mij in de molen zijn drie zolderluiken en twee daarvan hebben een contragewicht. Het luik zonder contragewicht is het luik van de kapzolder: dat is een schuifluik. De twee klapluiken met een contragewicht bevinden zich op de middenzolder en op de begane grond naar de kelder.

Op de middenzolder rust het geopende luik tegen het traphek aan en kan daarom niet spontaan dichtklappen. Het contragewicht hangt achter het traphek vlak langs de muur en kan geen schade veroorzaken als het valt. Op de begane grond is een klapluik naar de kelder in de woonkamer van de molen. Een touw met contragewicht boven het luik is dan erg onhandig. Daarom heb ik een kwartcirkel

onder het luik gemaakt met een gootje waarin het touw rust waaraan het contragewicht is vastgemaakt. Het contragewicht hangt dus onder het luik en duwt het luik omhoog. Het luik klap open vanaf de muur naar het midden van de molen. Het geopende luik zelf vormt dan een afscherming van het trapgat. Het luik werd oorspronkelijk met een balk gezekeerd, maar dat vond ik al gauw erg bewerkelijk. Die balk heb ik weggehaald en

Foto 3

ik heb een vergrendeling gemaakt waarmee het luik vast komt te staan. Als ik het luik helemaal open trek, dan valt die vergrendeling vanzelf op de rand van het trapgat. Met een touwtje kan ik de vergrendeling wegtrekken en kan ik het luik gecontroleerd laten zakken. Het contragewicht hangt naast de trap en kan als het valt geen schade veroorzaken.

De foto's verduidelijken het geheel.

foto 1: De woonkamer met het geopende luik.

foto 2: Het geopende luik met kwartcirkel, rechts onderaan is de vergrendeling zichtbaar.

foto 3: De grendel rust met een vertanding op de rand van het trapgat.

foto 4: De grendel is losgetrokken en het luik kan gesloten worden.

Oproep

Klapluiken met een contragewicht komen op veel molens voor en een ongeluk daarmee kan dus ook voorkomen. Het is daarom zaak om hier eens goed naar te kijken. Op veel molens zal een eigen oplossing gemaakt zijn om zo'n luik veilig te kunnen gebruiken. Maak eens een beschrijving van die oplossing bij jou op de molen. Maak daar dan ook foto's van en stuur die naar de redactie van de Gildebrief: redactie@vrijwilligemolenaars.nl. Misschien dat jouw oplossing in de toekomst een ongeval voorkomt bij een ander.

*Barend Zinkweg,
molenaar Pendrechtse Molen in Barendrecht.*

Foto 4

Onweersbuien

Rond mei begint de zomerse warme weer het Europese continent te veroveren. Daarmee neemt de kans op (grote) onstabiele van de lucht weer toe. Met de toenemende onstabiele neemt ook de kans op onweersbuien weer toe, ook in Nederland. Daar gaan we eens verder naar kijken.

Hoog opbollende stapelwolken (cumulus congestus, bloemkool wolken) zullen spoedig het buien stadium bereiken. Links op de foto is dat al gelukt en zijn ijskristallen gevormd die de randen wazig maken (het aambeeld)

Cumulonimbus

Buien hebben in het warmere seizoen enkele dingen nodig om zich te ontwikkelen:

- vrij vochtige onstabiele lucht (lucht wordt snel kouder naar boven toe)
- zonneschijn ofwel warmte die thermiek veroorzaakt
- en een storing die de buien wat makkelijker doet ontstaan, zoals een koufront, convergentielijn (vore) of een trog in de bovenlucht.

Als de lucht onstabiel is, zullen zich in de loop van de dag door de zonnewarmte flinke stapelwolken ontwikkelen. Deze zonnewarmte zorgt voor thermiekbellen en die leveren uiteindelijk de wolken op. Deze grote, hoog opbollende stapelwolken noemen we Cumulus Congestus. Deze reiken vaak al tot kilometers hoogte, waar het flink vriest. Zodra de bovenkant van de wolk overgaat in ijs, wordt er neerslag gevormd en is de wolk een bui. Het is nu een Cumulonimbus geworden.

Een forse bui met onweer komt aandrijven vanaf rechts, het forse aambeeld is al goed te zien

Tropopauze

Afhankelijk van de onstabiliteit van de atmosfeer zal de bui hoger groeien. Uiteindelijk bereikt die de tropopauze: een denkbeeldig plafond waartegen hij zijn aambeeld uit zal spreiden. De hoogte van de tropopauze bepaalt hoe hoog een bui kan worden en deze hoogte zal elke dag anders zijn. In het warmere seizoen (mei-september) ligt de troposfeer gemiddeld tussen 8 en 12 kilometer hoogte. Zo hoog kunnen de buien dan ook worden. Hoe hoger een bui kan worden, hoe zwaarder hij zal zijn. Verder bepalen de warmte en de onstabiliteit van de atmosfeer hoe snel zich buien kunnen vormen. Dat kan langzaam gaan of erg snel.

Onweerskans

Willen buien onweer produceren dan moeten die buienwolken met hun toppen ofwel aambeelden toch wel gemiddeld een kilometer of 6 hoog zijn. Daar vriest het dan gemiddeld een graad of 35 tot 40. De hoogte van de buien – en dus meteen de temperaturen van hun toppen – is erg belangrijk voor de vorming van onweer. Blijven de buien met hun toppen warmer dan 35 graden onder nul dan is de onweerskans erg klein. Komen buien hoger dan 6 kilometer met hun toppen dan neemt de onweerskans toe. Tussen 9 en 14 kilometer hoogte – zo hoog kunnen ze soms komen – is (fors) onweer gegarandeerd. De toptemperatuur (aambeeld-temperatuur) ligt dan tussen 45 tot soms 70 graden onder nul!

De zwaarste buien komen voor rond convergentielijnen en tijdens troggen (vores, zie ook Het Weer, de aanvulling op de Basisopleiding). Deze twee storingen zorgen niet alleen voor flinke onstabiliteit, maar zorgen ook door hun dynamiek en eigenschappen voor flinke luchtbewegingen omhoog. Hierdoor wordt de buienvorming vaak fors versterkt. Deze twee storingen komen het hele jaar door opzetten uit

het zuidwesten tot noordwesten. In de warmere maanden worden ze versterkt door de hogere temperaturen boven land.

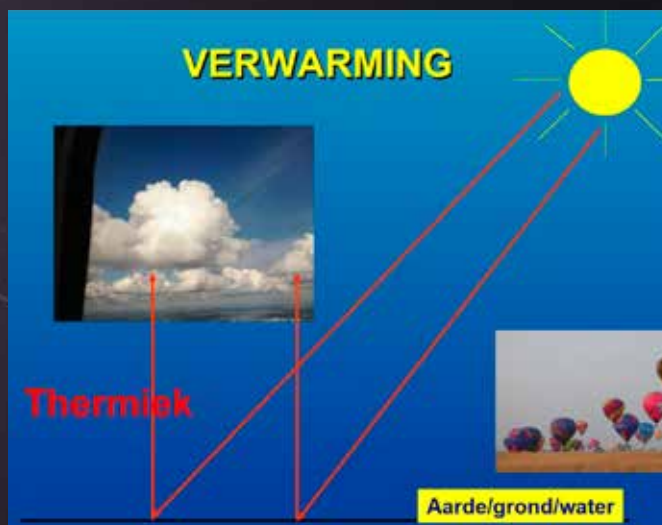
Bliksem

Onweersbuien brengen bliksems voort. Deze kunnen in de wolk zelf voorkomen, erbuiten tussen twee buien en tussen de wolk en de grond. Het is een enorme vonk die spanningsverschillen binnenin de wolk voor korte tijd weer opheft. Bliksem komt vaak voor daar waar de neerslag begint in te zetten en tijdens de neerslag zelf. Een enkele keer schieten bliksems ook uit de wolk naar voren toe.

Bliksem is erg afhankelijk van de temperatuurverschillen tussen het aambeeld en de basis van de bui. Hoe groter dat temperatuurverschil, hoe makkelijker bliksem zal optreden. Een groot temperatuurverschil (ofwel onstabiliteit) zorgt ervoor, dat veel wolkendeeltjes (water, onderkoelt water en ijskristallen) enorm door elkaar geschud worden, wat weer leidt tot grote spanningsverschillen en uiteindelijk bliksem.

Volgende keer gaan we eens kijken naar de windstoten tijdens onweersbuien.

David Henneveld

Thermiek kan buien laten ontstaan. Is de onstabiliteit groot genoeg, dan groeien de wolken hoger en hoger

Van meel malen naar molen-engineering op korenmolens Ceres in Bovenkarspel

Je ziet het in bijna elke molen, van die onderdelen waarvan je denkt: “Wat moeten we ermee”. Ook in molen Ceres liggen een aantal ronde stalen ballen, een tweetal “krukjes”, een aantal houten schijven waar duidelijk aandrijfwielen in te herkennen zijn en nog wat loslopend spul waar we nog geen kennis in zien. Alles bij elkaar lijken het onderdelen van een reguleur. Omdat we steeds vaker malen en we geen reguleur hebben, is het misschien mogelijk om van die onderdelen weer een reguleur te maken. Zo’n reguleur kan de molenaar aardig wat werk uit handen nemen en we zien dan ook een uitdaging.

Puzzelen

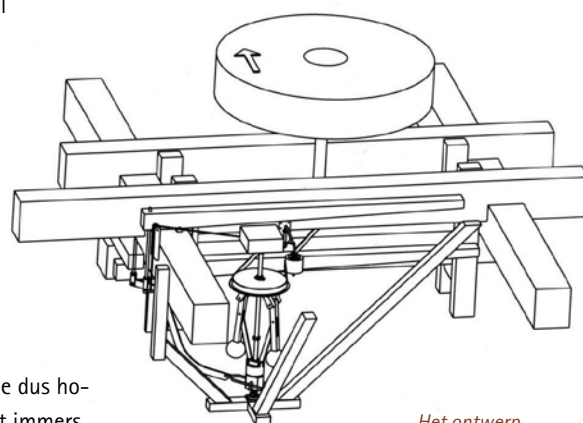
We hebben foto's van diverse reguleurs gemaakt op molens bij ons in de buurt. Dat leert ons al snel, dat we wel wat meer nodig hebben dan de spullen die we nu hebben. Wel beginnen we het principe te begrijpen. Als de molen sneller gaat draaien, moet de looper zakken dus moet de licht omhoog waardoor de pasbalk zakt. Als de snelheid zakt dan moet het precies andersom; bijhouden en lichten heet dat in molenaarstaal.

Verder zien we dat de bolspil de aandrijving van de reguleur moet worden. Maar ja, er zijn schijven met verschillende diameter: welke hoort nu waar. En als de ballen door middelpunt vliegende kracht uit elkaar gaan, hoeveel beweging moet je dan in je pasbalk hebben? Kortom: we hebben meer vragen dan we kunnen beantwoorden.

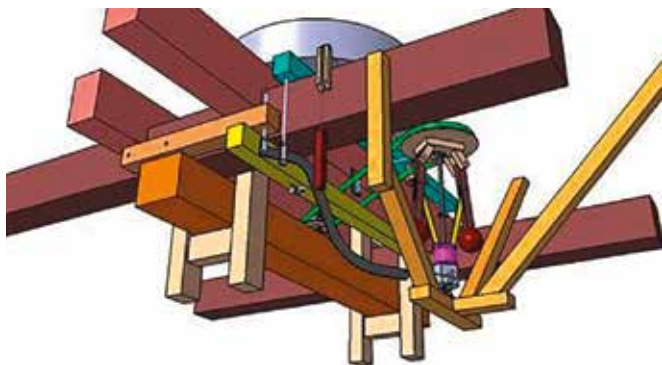
Metten is weten

Gelukkig heeft een van de molenaars een zoon die afgestudeerd is aan de Technische Universiteit in Delft en ook die ziet een uitdaging. Al snel hangen er diverse sensoren in de molen die de snelheid meet van de bolspil in verhouding tot het aantal endjes dat de molen loopt. Ook meten we hoeveel de molenaar dan moet bijhouden en lichten om het juiste meel te krijgen. Elke keer als de molenaar zegt dat het meel in orde is, drukken we op een knop en worden de gegevens naar een geheugenkaartje geschreven. Ook is van belang hoe groot de afstand is als de ballen in ruststand hangen en als ze een volle dus horizontale vlucht hebben. Dit bepaalt immers

de maximale uitslag en die moet vertaald worden naar de gewenste beweging van de pasbalk. En om het dan nog even ingewikkeld te maken: de maximale vlucht van de ballen is de laagste stand van de looper waarbij we een juist product leveren. Bij meer endjes

Het ontwerp

moeten dus de bollen verder uit elkaar en de loper verder naar beneden.

Passen en meten

Al dit gemeet leidt tot een eerste tekening met de opdracht: "Gaaf dit ongeveer in de molen passen?" Er moet een soort stoel komen waarop een as komt te staan waar de bollen omheen kunnen draaien. Dat alles moet werken zonder er tegenaan te lopen en dat de bollen op maximale vlucht niet van alles uit de molen meppen. Ze wegen meer dan 9 kilo per stuk, dus er slingert zomaar even 18 kilo in de rondte. De stoel moet ook op een dusdanige plek komen, dat we een verbinding kunnen maken naar het kruisvonder die met de lichtstok de pasbalk doet bewegen. We komen ongeveer midden aan het plafond van de maalzolder uit. En... er hoeven geen grote bouwkundige aanpassingen worden gedaan. Met de bepaling waar de as met de bollen komt te staan, gaat alles weer terug naar de tekentafel. Niet lang daarna komt er een gedetailleerde tekening terug met diverse maten van de onderdelen die gemaakt moeten worden, zoals de as maar ook de metalen lichtstok die door de bollen het kruisvonder en daarmee de pasbalk moet bedienen. Het is een ingewikkeld stuk metaal met diverse gaten, draadeinden, scharnierpunten, enzovoorts. Ook de maten voor de stoel, de as, de ophangbeugels voor de bollen en zelfs de lengte van de aandrijfriem staan erop plus divers klein spul als lagers, bussen en wat nog meer nodig is om het geheel op te hangen en met elkaar te verbinden.

Aan de slag

De stoel hangt dan al op zijn plaats, dat is timmerwerk dus voor de timmerman/molenaar simpel. Ook hebben we opeens een tweede lichtstok parallel met onze gebruikelijke licht aan de zolder hangen. Een van de schijven is in tweeën gezaagd om die om de bolspil te kunnen plaatsen net boven de

pasbalk en de vloer er boven. Jawel, onze technicus heeft ons verteld welke schijf dit moest worden: dat kon hij blijkbaar gewoon uitrekenen. Langzamerhand komt het ijzerwerk binnen en dit slaat wel een geweldig gat in onze portemonnee, maar

het is leuk en leerzaam en.... een hobby mag wat kosten toch? Lagers, lagerbussen, divers bevestigingsmateriaal, klembussen, alles wordt vanaf de tekening besteld. Na diverse passessies, hier en daar een aanpassing, blijkt er ergens 12 cm te veel aan materiaal geleverd te zijn. Dat zet ons even op een verkeerd been, maar er komt steeds meer vorm in de reguleur. Ook lijkt het er even op dat er een draadeind door de zolder zal prikken, maar ook dat gaat net goed. De tweede lichtstok wordt gemonteerd: deze dient als "variabel" scharnierpunt en contragewicht om de afstand tussen de stenen precies af te stellen. Het is namelijk onmogelijk om met de uitslag van de bollen direct de loper te bedienen. Ook onze "eigen" lichtstok blijft gewoon in bedrijf, de reguleur is puur voor de fijne afstelling op snelheidsverschillen. De molenaar zet "zijn" licht op min of meer de juiste positie en de reguleur doet de "kleine" variaties.

Leerbewerken

O ja, bijna vergeten: er moet nog een aandrijfriem komen en wel een die deelbaar is anders zouden we de bolspil en de reguleur

weer moeten slopen. Nu hebben we nog een brede leren riem liggen die duidelijk de juiste lengte heeft maar ruim te breed is. Leer kan je uitstekend zagen op een zaagmachine: het is namelijk knijpsterk. De breedte hebben we dus, maar hoe lang moet die worden? Jawel, dat stond ook op de tekening en die maat klopt bijna tot op de centimeter. Hoe bedoel je: nauwkeurig werken. De leren riem gaat een weekje in de gekookte lijnolie: we hadden al eerder uitgevonden dat leer dan lekker soepel wordt. Een bevriende molenaar heeft nog een stuk gereedschap liggen inclusief krammen en draad om de riemeinden aan elkaar te koppelen zoals ze dat 100 jaar geleden ook al deden. Oude ambachten toch?

Nog een spanwiel voor de aandrijfriem gemonteerd, wat laatste aanpassingen en zowaar het geheel draait en wat nog mooier is: het werkt!!!! We hebben er 100 kilo mee gemalen en de eerste indruk is goed. Als er wat meer wind is, we hebben nu met rond de 40 endjes gemalen en meestal malen we lekker zo tussen de 50 en 60 endjes. We zullen zien hoe het zich allemaal houdt, maar we hebben er het volste vertrouwen in.

Met dank aan:

Paul Ooijevaar – techniek reken- en tekenwerk / werktuigbouwkundig ontwerper

Johan Ooijevaar – timmerwerk / molenaar

Rob Rodenburg – ijzerwerk / mio

Ton Goede – tester / molenaar

Arie Ruiter – hand- en spandiensten / molenaar

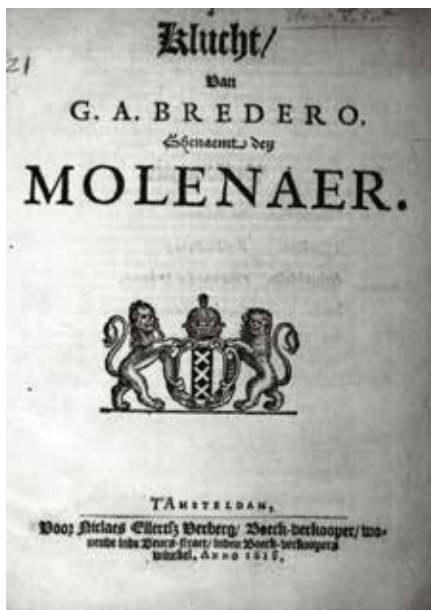
Joop Roersma – molenaar en schrijver van bovenstaande verhaal

Het resultaat

De molenaar als onbetrouwbare schuinsmarcheerder

Wanneer je in de literatuur op zoek gaat naar de rol die de molenaar in veel boeken vervult, kom je tot de ontdekking dat hij heel vaak in negatieve zin beschreven wordt en dit geldt ook voor diverse spreekwoorden. Hoe komt dit, was de gemiddelde molenaar in het verleden zo'n onbetrouwbare schuinsmarcheerder? Laat ik u geruststellen, het antwoord is nee. Er zullen ongetwijfeld boeven tussen gezeten hebben, maar zeker niet meer dan dat binnen andere beroepen het geval was. Is hier een verklaring voor? Ik denk het wel.

In een ver verleden stonden de molens vrijwel altijd buiten de stad en dit in verband met de windvang. Veel steden werden ommuurd en de poort werd 's avonds uit veiligheids-overwegingen gesloten. Dit had mede tot gevolg dat de molenaar buiten de sociale orde viel. Wat er zich allemaal 's nachts in en rond de molen afspeelde, was niet te controleren. Daar kwam bij dat korenmolenaars vaak in het donker gingen billen. Er werd dan een kaars op de steen gezet, zodat de groeven waaraan gewerkt moest worden duidelijk zichtbaar waren. Geheimzinnig, dat geluid en bovendien liep er meestal een al of niet zwarte kat in de molen om de overlast van muizen te beperken en zwarte katten betekenden vaak ongeluk. In de tijd dat de korenmolenaar betaald werd met graan – hij mocht een klein deel uit ieder zak met graan halen – gingen er verhalen rond, dat hij veel te veel graan uit zo'n zak schepte. Later kwamen er controleurs op de molen kijken om te zien of er op de juiste wijze met het product werd omgegaan. Zo werd graan, dat

als voer voor dieren werd gebruikt, vermengd met zand of aarde, zodat het niet meer voor menselijke consumptie gebruikt kon worden. Korenmolenaars maakten elkaar door middel van de zeilvoering duidelijk, dat er zo'n controleur in aantocht was en daar was uiteraard ook een reden voor. Kortom, redenen genoeg voor praatjes en geroddel.

Enkele voorbeelden

Dat dit soort gedachten zich niet alleen tot ons land beperkten, blijkt uit een tekst die de Engelsman Geoffrey Chaucer (hij leefde rond 1400) in zijn *Canterbury Tales* opschreef. *Every honest miller has a golden thumb. True, but it takes a thief to see it!* ("Iedere eerlijke molenaar heeft een gouden duim. Waar, maar je hebt een dief nodig om het te zien!") Hiermee wordt bedoeld, dat de molenaar stiekem tijdens het wegen van het graan met zijn duim op de weegschaal drukt, zodat het lijkt of er meer graan gewogen wordt.

G.A. Bredero (1585 tot 1618) schreef ondermeer *De klucht van de molenaar*. Een klucht is een kort komisch toneelstuk dat veelal na een treurspel of een blijspel gespeeld werd. De bedoeling ervan was om te laten zien wat voor gevolgen slecht gedrag kan hebben. In deze klucht doet een molenaar een oneerbaar voorstel aan een dame die noodgedwongen in zijn huis moet overnachten. Zoals gebruikelijk loopt alles mis en krijgt de molenaar zijn zin niet, in tegendeel. Ook nu weer is het geen toeval dat een molenaar de hoofdrol speelt.

En wat dacht u van de volgende spreekwoorden en gezegden?

Hij heeft een klap van de molen gehad.

Hij draait met alle winden mee.

't Hangt als een molensteen om zijn hals.

Hij is malende.

Met molentjes lopen.

Overigens kan de vrouw van de molenaar er ook wat van zoals uit het liedje: Het loze vissertje blijkt. Dit liedje wordt al in 1709 vermeld en begint als volgt:

*Des winters als het regent,
Dan zijn de paedjes diep, ja diep.
Dan komt dat loose vissertje,
Al vissen inne dat riet.*

Loos wil zeggen ondeugend en uit de rest van dit lied blijkt dat de vrouw van de molenaar minstens zo ondeugend is.

Het begrip *filz de meunier* (molenaarskind) betekende een buitenechtelijk kind.

Toch is het niet allemaal kommer en kwel. Roemer Visscher (1547 tot 1620) schrijft in zijn *Sinne-poppen: De prins, de vorst, is voor zijn volk als een molen voor het land. Zonder deze zou het onder water raken en vruchteloos liggen.*

Laat ik eindigen met een wens die sommigen van u niet onbekend zal voorkomen:

*Mijn molenke draait er zo lustig en wel,
De schoorsteen rookt daarneven.
Ach, was ik toch maar geen vrijgezel,
Wat heb ik alleen aan zo'n leven?
Ach, trad er een Marieken mijn molenken in,
Dan wist ik waarvoor ik mijn broodje win.*

Carl Doeke Eisma, molenaar te Wassenaar
carleisma@planet.nl

Weerplaatje

In Diever zien we dat er regelmatig iemand rond de molen loopt en foto's maakt. Het betreft de amateur-fotograaf Marius Visser. Hij is niet alleen iemand die mooie plaatjes maakt van de molen, maar hij heeft ook belangstelling voor het weer en met name voor mooie wolkenluchten.

Zijn foto's worden dan ook regelmatig gebruikt bij het weerpraatje op TV. Hij neemt de foto's zo dat onze molen er ook altijd bij op staat. Ik heb inmiddels al een hele serie van hem gekregen die hij heeft gekopieerd

van het TV-scherm. Regelmatig hoor ik in het dorp iemand zeggen, je molen was gisteravond ook weer op de televisie. Zelf heb ik er helaas nog nooit een gezien: wij kijken waarschijnlijk te weinig naar de commerciële zenders. Als bijlage een aantal foto's met de molen op TV. Eén van de foto's is genomen tijdens de afgelopen winter met daarop sneeuwpoppen gemaakt door onze kleinkinderen.

Meint Noordhoek, molenaar van De Vliet in Diever

Beperking van schade

Bij het voorbereiden van een briefing voor de lokale brandweer kwam ik deze twee wielen tegen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft op www.veilig-erfgoed.nl hulpmiddelen aangeboden om de schade bij brand of wateroverlast te beperken.

Brandschadewiel; op <https://veilig-erfgoed.nl/onderwerpen/brand/> brandschadewiel staat uitgebreid opgesomd welke preventieve maatregelen je kan nemen om brand te voorkomen en wat er allemaal komt kijken bij het beperken van brandschade.

Waterschadewiel; op <https://veilig-erfgoed.nl/onderwerpen/water/> waterschadewiel staat een heldere en beknopte informatie over hoe te handelen bij waterschade. Onderaan de bladzijde vind je een knop

waarop je kan doorklikken, hiermee kan je een pdf-bestand binnenhalen waarop staat wat er allemaal komt kijken bij het beperken van waterschade.

In allebei de gevallen is het bedoeld voor de hele monumentenwereld. Er staat dus heel wat in dat niet van toepassing is op molens. Al met al gaat het om zeer nuttige informatie: beide geven heel veel informatie hoe je ergere schade kan voorkomen. In beide wielen is de informatie op een heldere en beknopte manier samengevat.

Thon Stoffelen

vrijwillige molenaar De Onrust, Muiderberg

Heb je op je persoonlijke pagina van de Gilde site je gegevens al eens gecontroleerd?

Ga naar www.vrijwilligemolenaars.nl vervolgens naar tab "INLOGGEN", log daar in met je e-mailadres (dat bij het Gilde bekend is) en wachtwoord (dat bestaat uit je lidnummer* + postcode) en controleer bij tab "MIJN GEGEVENS" die gegevens.

* Je lidnummer vind je op het adreswikkelt van deze Gildebrief.

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

**Had u hier
uw advertentie
willen hebben?**

**Neem dan
contact op via
[boekhouder@
vrijwilligemolenaars.nl](mailto:boekhouder@vrijwilligemolenaars.nl)**

**Koning
Molenzeeilen**

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

**Sipke Koning
06-44003400**

www.koning-molenzeeilen.nl

**Zeilmakerij
van Neerven bv**

Sinds 1925

**MOLENZEILEN IN
WK77 BRUIN OF WIT,
MARLON BOLUS ROOD**

Driek van Erpstraat 1

5341 AK OSS

Tel. 0412-624028

Fax. 0412-627973

info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

Deze rubriek vermeldt activiteiten van de vereniging, de afdelingen en de regio. Hoewel de redactie begrip heeft voor het feit dat activiteiten vaak op korte termijn worden georganiseerd verzoeken wij iedereen rekening te houden met de verschijningsdata van de Gildebrief. Het is immers niet zinvol activiteiten te vermelden die al hebben plaats gevonden op de dag van verschijnen van de Gildebrief. De Gildebrief verschijnt voorafgaand aan de jaarvergadering eind maart, eind juni, eind september en vlak voor Kerst. U kunt ook even contact opnemen met de eindredacteur. Tevens is het mogelijk berichten aan te leveren voor op de facebook pagina van Het Gilde.

Vacature molen d'Oranjeboom in Nieuwe Tonge

Wij, de molenaars Cor en Jan, gaan eind 2017 stoppen met het gebruiken van deze molen waar hij voor bestemd is. De reden hiervoor is onze leeftijd en de daarbij horende ongemakken, die de veiligheid in de weg zouden kunnen staan.

Wij hebben de afgelopen 15 jaar graan gemalen, waarvan de laatste 10 jaar op korenmolen d'Oranjeboom. Tot ons groot plezier is zo'n anderhalf jaar geleden de bakker van Melisant begonnen om een brood te bakken van graan van Goeree-Overflakkee. Hij laat dit malen door een molen op Goeree-Overflakkee om zo een origineel streekproduct te maken. Wij zijn er trots op om te worden gevraagd om de tarwe voor dit product te mogen malen, ondanks het feit dat wij geen bewoners van Goeree-Overflakkee zijn.

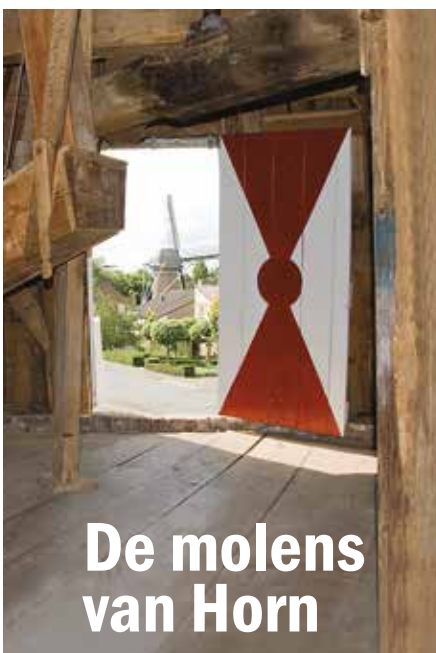
Wij zijn wel bereid om een molenaar, die geïnteresseerd is in het malen van graan, de kneepjes van dat vak en de typische kenmerken van "onze" molen bij te brengen. Dit moet dan wel in de loop van 2017 worden afgerond.

Belangstellende molenaars kunnen zich wenden tot het bestuur van Molenstichting Goeree-Overflakkee.

Smalle Einde 3
3253XH Ouddorp
tuk@kpnplanet.nl

De molens van Horn

Molen De Hoop staat dit jaar 200 jaar in Horn (L). Op korte afstand van deze molen staat molen De Welvaart. Het 200-jarig bestaan van De Hoop is voor Heemkundevereniging Horn aanleiding een boekje over beide molens uit te geven.

Over de geschiedenis van de molens was in 1975 een boekje uitgegeven door Molenstichting Limburg geschreven door pater G.C.M. Egelie (1929-2007). Frits Theeven voegt hieraan toe hoe de gemeente het beheer van beide molens heeft uitgevoerd. Mia Dings vulde dit aan met herinneringen over het leven op en rond de molens. Op woensdag 10 mei werd De molens van Horn officieel gepresenteerd.

De molens van Horn zorgden lange tijd voor

de broodwinning van de molenaars en hun gezinnen. Dat is al lang niet meer het geval en nu vervullen zij een belangrijke functie in Horn en in Leudal: recreatief maar zeker ook cultuurhistorisch. De molens trekken veel bezoekers die de molens bezichtigen, ook schooljeugd.

Het boek heeft een formaat van 17 x 24 cm, bestaat uit 160 pagina's en wordt geheel in kleur gedrukt.

De prijs van het boek bedraagt € 17,50 plus eventuele verzendkosten van € 4,25. Het bedrag kan worden overgeboekt op rekeningnummer NL71 RABO 0126 1106 11 op naam van Heemkundevereniging Horn, onder vermelding van je naam én adresgegevens. Ook kunt u het boek bestellen via secretaris@heemkundehorn.nl.

Oproep voor de I.J. de Kramer-prijs 2017

TIMS Nederland en Vlaanderen, vereniging voor molinologie, maakt bekend dat zij een publicatie-prijs ter waarde van € 2000 uitlooft, genaamd "I.J. de Kramer-prijs". De vereniging wil hiermee het molinologisch onderzoek en de publicatie van onderzoeksresultaten stimuleren. Alleen een recente studie of manuscript met eigen, origineel onderzoek dingt mee.

Gegadigden dienen zich schriftelijk te melden bij het secretariaat vóór 1 augustus 2017 door drie exemplaren van hun werk op te sturen. Afhankelijk van de ingezonden onderwerpen zal een deskundige jury worden samengesteld. Deze jury beoordeelt de inzendingen en selecteert de winnende studie. De uitreiking van deze prijs is voorzien tijdens onze Najaarsbijeenkomst in oktober/november 2017.

De precieze voorwaarden kunt u vinden op onze website http://www.molenkunde.eu/?page_id=192.

Uw inzending kunt u sturen naar
Secretariaat TIMS-Nederland en Vlaanderen
Mimosalaan 1
1834 VC Sint Pancras
secretariaat@molenkunde.eu

Nederland en Vlaanderen
TIMS

De Middelmolen in Molenaarsgraaf

©2017 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevens-verwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

WORD MOLENAAR!

Sierde de vorige editie van de Gildebrief een wipmolen uit de Vijfheerenlanden het omslag, deze keer is het er een uit de Alblasserwaard, te weten: de Middelmolen in Molenaarsgraaf.

Deze molen zou al van voor 1655 dateren. Er stonden –zoals de naam al doet vermoeden– 2 molens naast de Middelmolen; aan de zuidzijde heel toepasselijk de Zuidmolen (afgebroken in 1952) en aan de noordzijde de Kraak (al in 1890 verdwenen). Deze 3 molens bemaalden de polder Giessen-Oudebenedenkerk. Dan stond er vlakbij ook nog de Westeindse Molen van de polder Molenaarsgraaf. De SIMAV heeft de Middelmolen al sinds 1968 in bezit. In 1975 vond er een zeer grote restauratie plaats omdat de molen behoorlijk in verval was geraakt. Nu is de molen in goede staat.

De molenaar is Adrie van der Ent. Bij hem op de foto staat William Bouter, enthousiast jeugdlid en regelmatig op de molen te vinden. Adrie kwam zelf al als jochie veel bij molen 7 van de Nederwaard bij Kinderdijk; zijn vader had bij Jan Hoek een bootje liggen. Deze Jan is er een uit het grote gezin Hoek van de 5e molen van de Nederwaard, zijn moeder is in 1904 omgekomen toen een van de kleine kinderen de molen uitliep en moeder bang was dat die zou verongelukken. De kleine was veilig, maar moeder kreeg een klap van de wiek... Pas in 1998 begon Adrie actief als molenaar en heeft 10 jaar met de Kortlandse Molen in Alblasserdam gemalen. Toen Cor Noorlander van de Achtkante Molen in Streefkerk minder goed vooruit kon heeft Adrie hem daar 6 jaar terzijde gestaan. Inmiddels al weer zo'n 6,5 jaar maalt Adrie op de Middelmolen. Tony Hop is sinds enige tijd 2e molenaar van de Middelmolen.

Adrie heeft het vermoeden dat achter de locatie van de Middelmolen het oorspronkelijke begin van de Alblas ligt; de Giessendamse Binnenvliet is er nl. zo kronkelig en nu begint de Alblas waar die Giessendamse Binnenvliet in de Boezem komt. Naar het oosten toe gaat de Alblas daar ter plaatse over in de (wel) recht gegraven Graafstroom.

Fotograaf is Cees van der Wal, hij heeft ook beide foto's op deze pagina gemaakt.

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!

